

Jens Peter Lund Nielsen:

KLASSEKAMPENS FYSIOLOGI I LES ROUGON—MACQUART

"Le circulus social est identique au circulus vital: dans la société comme dans le corps humain, il existe une solidarité qui lie les différents membres, les différents organes entre eux, de telle sorte que, si un organe se pourrit, beaucoup d'autres sont atteints, et qu'une maladie très complexe se déclare." (Emile Zola, *Le Roman Experimental*)

Oprettelsen af Pariserkommunen udløste borgerkrigen, og ligesom Marx understregede dens klassekampskarakter: "Arbejderklassens kamp mod kapitalistklassen og dens stat er gennem kampen i Paris trådt ind i en ny fase" (1) — gav også Republikkens præsident, Thiers, efter nedkæmpelsen af pariserproletariatet udtryk for, at kampen havde afdækket uforeneligheden mellem bourgeoisiet og proletariatet i en sådan grad, at Thiers anså det for politisk nødvendigt at udstede forbud mod en forståelse heraf: "Je n'admets pas la distinction des classes (..) Celui qui distingue entre les classes pour ne s'attacher qu'à une seule devient un factieux." (2)

Det, som den Tredie Republik havde brug for, var et enhedsskabende samfundssyn, som kunne tilsløre de antagonistiske klasse modsætninger, der havde udviklet sig under den franske kapitalismes industrielle udvikling under det Andet Kejserdømme, og som havde kulmineret i åben kamp ved pariserproletariatets militære forsvar af Kommunen. Dette behov for en harmoniserende fortolkning af samfundet som en ORGANISK og MODSIGELSESFRI ENHED imødekom den FYSIOLOGISKE ALLEGORI, som identificerede det BORGERLIGE SAMFUND med MENNESKEKROP-PEN. I den ideologiske kamp mod socialismens dialektiske samfundsforståelse blev kropsallegorien et samfundsbevarende våben, idet opfattelsen af samfundet som en krop indeholdt påstanden om, at den kapitalistiske klassestruktur var en naturgiven tilstand ligesom organernes placering i den menneskelige krop. Per definition blev den herskende samfundstilstand med den borgerlige klasseundertrykkelse af proletariatet identisk med samfundskroppens naturlige tilstand. Da borgerskabet således opfattede sit klasseherredømme som "sundhed", måtte proletariatets kamp mod dette herredømme følgelig opfattes som en forstyrrelse af den organiske enhed i samfundslegemet og derfor bekæmpes som en "sygdom".

Da pariserproletariatets opstand var knust, præsenterede det borgerlige Frankrig sig derfor som den store samfundskrop, som en farlig sygdom havde truet med døden:

"...un corps affaibli — skrev Renan, som mente at svækkelsen af samfundskroppen skyldtes en demokratisk infektion - n'a plus la force de comprimer les causes de destruction qui sont toujours à l'état latent dans l'organisme, et que l'état de santé empêche de faire éruption. L'horrible épisode de la Commune est venu montrer une plaie sous la plaie, un abîme au-dessous de l'abîme. Le 18 mars 1871 est, depuis mille ans, le jour où la conscience française a été le plus bas. Nous doutâmes un moment si elle se réformerait, si la force vitale de ce grand corps, atteinte au point même du cerveau où réside le SENSORI-UM COMMUNE, serait suffisante pour l'emporter sur la pourriture qui tendait à l'envahir." (3).

Den fysiologiske metode, anvendt til "analyse" af kapitalismens sociale kriser, kunne ikke blot forudsige hele samfundslegemets "død", hvis borgerskabets magt blev brudt, men tjente også til retfærdiggørelse af borgerskabets militære og politiske dispositioner til opretholdelse af klasse magten. Da den undertrykte klasses kamp for at befri sig for undertrykkelsen var det samme som et sygdomsangreb, måtte den herskende klasses kontra-revolutionære reaktion være identisk med en helbredelse: "La conscience française, quoique frappée d'un coup terrible, s'est retrouvée elle-même; — skrev Renan efter massehenrettelserne, deportationerne, processerne mod Internationale, — elle est sortie en trois ou quatre jours de son évanouissement. La France s'est reprise à la vie, le cadavre-que les vers déjà se disputaient a retrouvé sa chaleur et son mouvement." (4).

Da de positivistiske ideologer forestillede sig likvideringen af pariserproletariatet som samfundets "helbredelse", måtte denne retfærdiggørende forestilling om en helbredelsesakt også avle forestillingen om lægevidenskabens kamp mod sygdomme, og som en naturlig konsekvens af den fysiologiske allegori glorificerede Taine borgerskabets politiske og militære ledere som DE STORE LÆGER FRA VERSAILLES.

"Un malade — skrev Taine i 1873, da Mac-Mahon efterfulgte Thiers som præsident, — ayant un ancien vice du sang avait, en outre, été roué de coups; M. Thiers, fort bon médecin, le releva, le pansa, et, au bout de deux ans, il n'y avait plus que des meurtrissures. Mais le vice du sang avait mis la gangrène et M. Thiers niait que ce fût la gangrène, prétendait traiter le mal avec des émollients et des ménagements. On vient de le renvoyer, d'installer de nouveaux médecins à sa place; ils vont essayer les opérations chirurgicales; sauront-ils les bien faire? Quelle sera la fièvre de réaction? La malade est-il guérissable? jusqu'ici ils ont bien manoeuvré, l'issue répondra." (5).

Ligesom Renan og Taine opfatter Zola også i LES ROUGON-MACQUART pariserkommunen som en sygdomskrise. I LA DEBACLE kalder han Kommunens kamp for "l'épidémie de destruction née du siège de Paris, la crise suprême d'une nation en danger de mort, au milieu des tueries et des écroulements..." (6). Denne forestilling om Kommunen som en sygdom, må nødvendigvis – som hos Taine – også trække forestillingen om helbredelsen med sig, men da Zola politisk i modsætning til Renan og Taine placerer sig på det demokratiske småborgerskabs side, vælger han ikke som Taine "lægen" fra den herskende klasses ledere, men fra folket. "Folket" i LA DEBACLE er dels sygt dels sundt, og den syge og den sunde del af folket repræsenteres henholdsvis af Kommunarden og Versailles-soldaten, som begge personificerer FOLKET i deres egenskab af menige soldater, – og som yderligere i deres egenskab af at være brødre repræsenterer en ORGANISK SAMHØRIGHED, som midlertidigt er brudt ved borgerkrigen. Denne borgerkrig er sygdommen i samfundslegemet, men sygdommen helbredes ved den militære undertrykkelse af Kommunen og denne "helbredelse" fremstiller Zola på følgende måde: Da Versailles-soldaten under indtagelsen af en barrikade sårer sin broder, Kommunarden, med sin bajonet, erkender den døende Kommunard, AT HAN ER SAMFUNDSKROP-PENS SYGE LEM, som det har været nødvendigt at amputere for at redde samfundet fra døden: "Lorsqu'on avait de la pourriture quelque part, un membre gâté, ça valait mieux de la voir par terre, abattu d'un coup de hache, que d'en crever comme d'un choléra. (...) Eh bien! c'est moi qui suis le membre gâté que tu as abattu" (7). Som man ser, har Zola "demokratiseret" helbredelsesakten ved ikke blot at erstatte Taines operationskniv med et folkeligt instrument som oxen (eller bajonetten), men også ved at lade det helbredende redskab blive fort af folkets hånd. Den lære, som Zola uddrager af borgerkrigens forløb, bliver derved til en demokratisk apologi for folket: den ene del af folket blev angrebet af sygdom (d.v.s. revolterede), den anden del af folket amputerede det syge lem (d.v.s. undertrykte revolten), og således gik det til, at FOLKET SOM HELHED HELBREDTE SIG SELV. I sit konsekvente forsøg på at ophæve alle modsigelser indenfor sin fysiologiske version af borgerkrigen, går Zola så langt som til at vise, at når den syge del af folket (Kommunarden) ikke blot akcepterer amputationens nødvendighed, men ovenikøbet selv kalder sin død et middel til samfundets helbredelse, må denne syge del af folket trods alt være fundamentalt sund. Modsat Renan og Taine, som erfaringerne fra 1871 gjorde til konsekvente anti-demokrater, kan Zola gennem sin systematiske eliminering af alle sociale modsigelser i LA DEBACLE give den forsonende fortolkning af Kommunen, hvor angsten for den sociale revolution ikke ødelægger den demokratiske tillid til folket. Denne form for demokratisk borgerlighed kan Zola imidlertid kun bevare, når han river de to brødre af folket ud af deres klassemæssige funktion i borgerkrigen og

reducerer dem til allegoriske figurer. Kropsallegorien gav Zola digterisk frihed til ikke blot at eliminere den sociale analyse, men også til at klassificere det historiske resultat af kampen, der ikke, som Zola fremstiller det i LA DEBACLE, mundede ud i en forsoning mellem de kæmpende "brødre", men tværtimod skærpede uforsonligheden og hadet mellem bourgeoisiet og det besejrede proletariat.

Da Kommunen var blevet historie, valgte bourgeoisiet ud fra erkendelsen af dens klassekampskaraktar at "fortrænge" erindringen om den (8). Zola, som gav historien om Kommunen en plads i LES ROUGON-MACQUART, udstødte ikke Kommunen fra den borgerlige historiske erindring, men anvendte derimod kropsallegorien til at fortrænge klassekampsperspektivet i Kommunens kamp med det resultat, at borgerkrigen i LA DEBACLE fremstilles som folkets sunde kamp mod sin egen sygdom.

Det, som springer i øjnene ved Zolas harmoniserende fortolkning af Kommunen, er nederlaget for den borgerlige realisme, som Balzac havde skabt med LA COMEDIE HUMAINE i århundredets første halvdel. Som Georg Lukacs skriver, afdækker Balzacs realisme modsigelserne i det borgerlige samfund, mens billedet af den borgerlige virkelighed i LES ROUGON-MACQUART fundamentalt er harmoniserende. På trods af sin reaktionære politiske indstilling lykkes det Balzac at skabe et værk, som i social realisme overgår Zolas, skønt Zola på ingen måde, hævder Lukacs, var apologet for kapitalismens reaktionære udvikling efter århundredets midte. Zolas manglende forståelse for modsigelserne i de kapitalistiske samfund skyldes iflg. Lukacs selve den franske kapitalismes udvikling, en udvikling som op imod århundredets slutning har REDUCERET forfatteren til en isoleret iagttagelse af de sociale processer. Balzacs bevidsthed om de samfundsmæssige modsigelser opnåede han i kraft af sin deltagelse i Julimonarkiets økonomiske transaktioner, mens Zola savnede en sådan social erfaring, fordi kapitalismens udvikling havde medført, at forfatteren var blevet OFFER for professionel isolation (9).

Men udviklingen fra den balzacske realisme til realismens nederlag i Zolas naturalisme kan også ses i lyset af en anden konsekvens af kapitalismens udvikling end den stigende isolation af kunstneren, socialt og politisk, som Lukacs peger på, nemlig den industrielle kapitalismes KRISEFORLØB, et perspektiv som rejser sig med det modsætningsfyldte forhold mellem væksten og udbytningen af det moderne proletariat.

Under Julimonarkiet har kapitalismen endnu ikke udviklet den modsigelse mellem produktionsforhold og produktivkræfter, som senere truer dens egen eksistens, hvorfor der heller ikke eksisterer proletarer i LA COMEDIE HUMAINEs sociale univers. Men ud af kapitalismens industrielle

udvikling vokser efter århundredets midte et moderne proletariat, hvis nødvendige kamp mod udbytningen truer borgerskabets position som herskende klasse, fordi denne kamp for frigørelsen for den borgerlige klasse-undertrykkelse i stigende grad retter sig mod afskaffelsen af de kapitalistiske produktionsforhold, som i sidste instans strukturerer det borgerlige samfunds virkelighed. Da de sociale modsigelser under den Tredie Republik er af en sådan karakter, at de af borgerskabet må opfattes som et varsel om, at det borgerlige samfunds undergang er indbygget i dets egen industrielle fremdrift, forstår man, hvorfor den frygtløse realisme som Balzac skaber med LA COMEDIE HUMAINE, må degenerere i takt med at proletariatets voksende kamp fremkalder borgerskabets frygt for den borgerlige virkeligheds undergang og slutte som et harmoniserende og udialektisk forsvar for denne virkelighed i LES ROUGON-MARQUART.

Politisk medfører den forsvarsposition som Zola indtager overfor virkeligheden, at han imødegår den proletariske udfordring ved at søge tilbage til de friheds- og lighedsideal, hvormed borgerskabet under den store revolution legitimerede sin egen magtovertagelse (10). Zolas svar på truslen mod det borgerlige samfund er ikke det reaktionære bourgeois forkastelse af det borgerlige samfunds politiske idealer, men en bekræftelse af det borgerlige demokrati: "si l'heure paraît trouble encore, les faits s'indiquent avec plus de précision chaque jour, et ce que tout le monde entend, c'est le grondement de la démocratie qui monte sans cesse. ." (UNE CAMPAGNE). Og da det borgerlige demokrati legitimerer sig ved sit forhold til "folket" – jfr. Zola: "le peuple seul est souverain" (11) – betyder den renaissance for det borgerlige demokratis idealer, som opstår under det stigende pres mod dette samfund under den Tredie Republik, at der i forsvaret for dette samfund indgår et forsvar for proletariatet, som er en del af "folket". Derfor kunne Zola ikke dele det reaktionære Versailles-bourgeois had til Kommunerne, men skrev efter Kommunen: "Les listes des morts et blessés que publient les journaux de Versailles sont navrantes à lire. Ce sont presque tous des ouvriers; ils sont mariés ont quatre et cinq enfants. Pauvres gens. ." (12). Men hvis Zolas forsvar for det borgerlige samfund betyder, at han har blikket rettet mod proletariatets forarmede situation og inddrager denne i sin apologetiske version af den borgerlige realisme, betyder det samtidig, at der i dette forsvar er indbygget et angreb på proletariatet, så snart det ikke fremtræder som individer, men som masse: "Les malheureux et les misérables qui ont siégé à l'Hôtel de Ville (c: Under Kommunen) n'étaient pas les maîtres du mouvement, endossaient la responsabilité des crimes de la masse, étaient fatalement poussés à l'incendie et au meurtre par le flot hurlant de la foule" (13). Da det netop er proletariatets optræden som masse, der udgør truslen mod det borgerlige samfund, må forholdet til proletariatet i Les

ROUGON-MARQUART svinge mellem en realistisk konception af proletarens situation som individ og en ideologisk forvrængning af proletariatets kamp som klasse. Det er Zolas politiske dilemma, at han under det stigende pres mod det borgerlige samfund, som i 1880'erne bl.a. manifesterer sig i proletariatets begyndende faglige og politiske organisation, reagerer som demokratisk borger, hvorved han tvinges til som DEMOKRAT at se proletariatets materielle forarmelse i øjnene, men samtidig som BORGER at abstrahere fra proletariatets frigørelseskamp, fordi klassekampen udgør en trussel mod det borgerlige samfund, som den zolaske naturalisme i sidste instans er et forsvar for: "Le républicain naturaliste (...) ne ménage pas une classe au profit d'une autre." LA REPUBLIQUE ET LA LITTERATURE).

Da Zola i L'ASSOMMOIR har valgt at give en skildring af proletarer og småborgere, opfattet som individer, aktualiserer naturalismens dilemma i forhold til den sociale virkelighed sig ikke i samme grad i L'ASSOMMOIR som i GERMINAL, hvor Zola ved at vælge strejken som objekt for en roman lader samfundsapologien træde frem på realismens bekostning i takt med, at proletariatet i romanen manifesterer sig som revolutionær klasse.

Fra det konkrete udgangspunkt med afsløringen af mineproletarernes elendighed, arbejdets grusomhed, kulden, sygdommene og sulten, sætter fortolkningen af den sociale virkelighed ind, da proletarerne i GERMINAL organiseres til et revolutionært proletariat, og overfor proletariatets kamp mod kapitalistklassens stedfortrædere antager denne kamp symbolske former, som hæver kampen op på et plan, hvor den har mistet forbindelsen med den økonomiske og sociale virkelighed. I GERMINAL består apologien for det borgerlige samfund således i at rive klassekampen ud af sin økonomiske og sociale sammenhæng og i stedet lade kampen fremtræde som en symbolsk seksualkamp, determineret af konsdriften, som i modsætning til de økonomiske og sociale faktorer er naturgiven.

I denne naturalistiske version af klassekampen i GERMINAL spiller konssymbolerne en afgørende rolle, og blandt dem præsenterer minen Le Voreux sig allerede fra romanens start som et styrende symbol. Ved synet af den mine, som konkret repræsenterer muligheden for arbejdet og tilfredsstillelse af sulten, melder der sig hos den arbejdsløse Etienne en angstvision, som sprænger den sociale dimension:

"Cette fosse, tassée au fond d'un creux, avec ses constructions trapues de briques, dressant sa cheminée comme une corne menaçante, lui semblaît avoir un air mauvais de bête goulue, accroupie là pour manger le monde", og "Le Voreux, au fond de son trou, avec son tassement de bête méchante, s'écrasait davantage, respirait d'une haleine plus grosse

et plus longue, l'air gêné par sa digestion pénible de chair humaine" (14).

Diffust præsenteres således minen som en antagonistisk magt i forhold til mennesket, men betydningen af denne magt præciseres i takt med udviklingen af kærlighedsforholdet mellem Etienne og arbejderpigen Catherine, som drager ham ned i minen trods hans beslutning om at vælge arbejdsløsheden fremfor minearbejdet, som han frygter. Etienne, som i forhold til seksualiteten er jomfru, tiltrækkes af Catherines endnu ikke kønsmodne krop, men viger frygtsoomt tilbage for den seksuelle kontakt. Da Etiennes frygt for Catherines seksuelle udfordring korresponderer med hans frygt for minen, er der allerede på det tidspunkt, hvor romanen starter, skabt en sammenhæng mellem Catherine og minen, som kaster et lys over den symbolværdi, som Zola tillægger le Voreux, der ikke kun er en stenkuksmine, men også GERMINAL's kolossale VAGINALSYMBOL.

Det er først og fremmest gennem Catherines relation til minen, at le Voreux får sin symbolske værdi. Da strejken tømmer minen for arbejdere og henligger tom, skilles Catherine og Etienne. At deres seksuelle skæbne er tæt forbundet med le Voreux, præciseres atter, da Catherine menstruerer for første gang. Efter hendes menstruation får hun og Etienne igen kontakt med hinanden, og Catherine drager for anden gang Etienne med sig ned i gruben for at genoptage arbejdet efter den frustrerede strejke. Men denne nedstigning falder sammen med sabotagen af de konstruktioner, som forhindrer, at minen oversvømmes af de underjordiske vandansamlinger, og dagen efter at det første blod har plettet Catherines bukser, indtræder oversvømmelsen af minen. Ved samtidigheden mellem Catherines menstruation og mineoversvømmelsen, antager mineoversvømmelsen symbolsk karakter af le Voreux's kolossale menstruation. Men denne underjordiske menstruation er skæbnesvanger, fordi den er modningen til den katastrofale akt, hvor ikke blot minen selv går til grunde, men hvor den også trækker bygningerne, maskinerne, som den bærer over sin skakt, ned i sit dyb. Katastrofen, som Zola lader både minearbejderne og borgerskabets ingeniører overvære i en fælles forsonende rædsel, skildres som en gigantisk kønsakt. Maskinen, som minen bærer ovenpå sin skakt, — den skakt, som symboliserer den kvindelige kønsåbning — beskrives som muskuløse (mandlige) lemmer, og under den fase af katastrofen, hvor minen trækker maskinen ned i sit dyb, forvandler den høje skorstens fald sig til det symbolske billede af den store penis, som suges ned i vagina:

"... on apercevait la machine, assise carrément sur son massif de maçonnerie: les cuivres luisaient, les gros membres d'acier avaient un air de muscles indestructibles, l'énorme bielle, repliée en l'air, ressemblait au puissant genou d'un géant, couché et tranquille dans sa force. (...) Et l'on vit alors une effrayante chose, on vit la machine, disloquée sur son

massif, les membres écartelés, lutter contre la mort: elle détendit sa bielle, son genou de géante, comme pour se lever; mais elle expirait, broyée, engloutie. Seule, la haute cheminée de trente mètres restait debout, secouée, pareille à un mât dans l'ouragan. On croyait qu'elle allait s'émietter et voler en poudre, lorsque, tout d'un coup, elle s'enfonça d'un bloc, bue par la terre, fondue ainsi qu'un cierge colossal; et rien ne dépassait, pas même la pointe du paratonnerre. C'était fini, la bête mauvaise, accroupie dans ce creux, gorgée de chair humaine, ne soufflait plus de son haleine grosse et longue. Tout entier, le Voreux venait de couler à l'abîme" (15).

Samtidig med at katastrofen skildres, symbolsk, som en kønsakt, kæmper Etienne og Catherine for livet i den vandfyldte mine. Under denne kamp får deres drift mod hinanden for første gang udløsning i et samleje, men ligesom le Voreux går til grunde i "elskovskampen" med maskinen, glider Catherine fra samlejet med Etienne direkte over i døden.

Ligesom minen, GERMINAL's materielle kønssymbol, determinerer det erotiske forhold mellem Etienne og Catherine, er le Voreux også determinant for samfundsklassernes forhold til seksualiteten. De teknisk og administrativt ledende repræsentanter for BORGERSKABET, står i et ASKETISK eller DEFENSIVT forhold til seksualiteten, (16) — et forhold, som modsvares af minens antagonistiske forhold til maskinen, hvis destruktion under katastrofen beskrives som mandens kamp mod døden og udslettelsen i kvindeskødet. Det er ikke blot, fordi de er ingeniører og derfor knyttet til maskinen, at Hennebeau og Deneulin brister i gråd, da maskinen suges ned i minens dyb. Deres gråd er i sidste instans betinget af, at de er mænd og identificerer sig med maskinen under dens "elskovskamp" med minen.

Da minen repræsenterer det kvindelige princip i form af den grådige vagina, modsvares PROLETARIATETS arbejde i minen af proletariatets AKTIVE forhold til seksualiteten. Den kvindelige minearbejders generøse og grådige seksualitet er personificeret med la Mouquette, hvis erotiske praksis modsvares af den aggressive og brutale driftsudfoldelse hos minearbejderen, repræsenteret ved Chaval, men hvad der gælder for disse to, gælder for deres klasse som helhed, for mineproletariatet tillægges en altomfattende seksual praksis, der også manifesterer sig hos børnene, som for deres kønsmodning handler som bevidste driftsvæsener.

Som det mandlige princip repræsenteres af borgerskabet, asketisk eller defensivt i forhold til seksualiteten, styres proletariatet af det kvindelige princip med dets generøse og aggressive seksualdrift. Dette anskueliggør Zola ved at tildele kvinderne den aktive rolle i revolten. Etiennes messianis-

tiske agitation virker som katalysator for arbejderkvindernes lidenskaber, som under strejkens forløb forvandler dem til rasende hundyr, der styrter gennem minebyen med købmandens afrevne kønslem som sejrstrofæ, og med denne association til de græske myters rasende bakkantinder, "mytologiseres" den sociale konflikt i GERMINAL til en forestilling om et rasende matriarkat, som netop er vågnet fra sin årtusindgamle søvn, og som i sin opvågningen antager form af et revolterende proletariat. Blandt de arbejderkvinder, som er i skæbnensvanger, passioneret fremdrift under strejken, er Zolas monumentale moderskikkelse, la Maheude, som Zola straffer hårdt ved at lade døden rasere familien omkring hende, så hun efter den mislykkede revolte må stige alene ned i mineh og som den tabende MODER personificerer nederlaget i den kamp, hvis forløb har været styret af KVINDESNES aggressive drift.

Da revolten i GERMINAL står i kvindens tegn, og da det kvindelige repræsenterer seksualiteten, får de klassekollisioner, som medfører døden, dels for minearbejderne, dels for borgerskabets repræsentanter, symbolsk karakter af RITUELLE SEKSUALDRAB i en mytisk kønskamp mellem et proletaristisk matriarkat og det borgerlige patriarkat. Antagonisterne tror selv at handle som sociale antagonister, men den symbolske karakter, som kampen får i Zolas beskrivelser, dementierer de handlendes opfattelse af kampens sociale determination og peger i stedet på seksuelle determinanter. Det er karakteristisk, at soldaternes kugler, under sammenstødet med de strejkende, hovedsageligt rammer dem blandt arbejderne, hvis seksuelle aktivitet er den mest harmoniske, le Maheu, og mest omfattende, la Mouquette. Den favntagstilstand, som et par børn indtager, da de dør, ramt af soldaternes kugler, understreger også beskydningens rituelle karakter. Seksualdrabet på proletarerne er imidlertid varslet ved det mord, som Jeanlin, GERMINALs Gavroche, forinden har begået på soldaten, posteret som vagt for borgerskabet, og dette mord har Jeanlin begået som redskab for en magt, som han ikke kender:

" "Je ne sais pas, j'en avais envie." Il se buta à cette réponse. Depuis trois jours, il en avait envie. Ça le tourmentait, la tête lui en faisait du mal, là, derrière les oreilles, tellement il y pensait. Est-ce qu'on avait à se gêner, avec ces cochons de soldats qui embêtaient les charbonniers chez eux? Des discours violents dans la forêt, des cris de dévastation et de mort hurlés au travers des fosses, cinq ou six mots lui étaient restés, qu'il répétait en gamin jouant à la révolution."

Men den seksual-rituelle sammenhæng, som drabet indgår i, og som ligger hinsides Jeanlins bevidsthed, anskueliggør Zola med billedet af kniven i soldatens hals: "On ne voyait, du couteau, que le manche d'os, où la devise galante, ce mot simple: "Amour", était gravée en lettres noires." (17).

Selv om Zola fremstiller proletariatet som domineret af kvinden og borgerskabet som domineret af manden, er seksualkampen i GERMINAL ikke en kamp mellem de to biologiske køn: kvindeskønet eller mandsskønet, men en kamp mellem to klasser, som repræsenterer hver sit kønsprincip: den kaotiske seksualitet (proletariatet) eller den ordnende askese (borgerskabet), og det afgørende er, om repræsentanterne for de to biologiske køn gennem deres klassetilhørsforhold handler som redskaber for det ene eller det andet princip.

Den sociale konflikt i Germinal, d.v.s. mineproletariatets revolte, er således kun et symptom på en forstyrrelse af det eksisterende magtforhold mellem den undertrykte kvindelige seksualitet og den herskende mandlige askese. Proletariatets oprør er den kaotiske kønsdrift, som forsøger at sprænge samfundet, og i GERMINAL resulterer dette driftsforbrud ikke i en frigørelsens harmoni, men i et infernalsk barbari, som får destruktive konsekvenser for alle samfundsklasser. Men denne transformation af klassekampen til seksualkamp betyder ikke, at klasseantagonismen mellem proletariatet og bourgeoisiet modificeres i styrke, for i Zolas fortolkning begrundes klassekampen som instinktiv, hvorved kampen får karakter af en ukontrolabel vildskab, som under forløbet intensiveres til en animalsk rasen, der i sidste instans skildres som frigørelsen af klasseantagonisternes instinktive behov for at dræbe og æde hinanden som dyr. Denne barbariske urform, som klassekampen som seksualkamp nødvendigvis må antage i sin sidste fase, varsler Zola med den "vision rouge de la révolution", som aktualiserer sig for borgerskabet ved synet af mineproletarerne på vejene. Proletariatet har forladt minen, driften har losrevet sig fra det dyb, som den har været bundet til, og revolten antager truende former af en seksualkamp, anskueliggjort med la Mouquettes proletaristiske våben i "klassekampen", den nøgne bagdel, rettet som et kampinstrument mod borgerskabet: "elle releva ses jupes, tendit les fesses, montra son derrière énorme, nu dans un dernier flamboiement du soleil. Il n'avait rien d'obscène, ce derrière, et ne faisait pas rire, farouche" (18). Men denne bagdel er kun det apokalyptiske varsel om den samfundsdestruktive driftsekspllosion, som en proletaristisk revolution vil være identisk med:

"Oui, un soir, le peuple lâché, débridé, galoperait ainsi sur les chemins; et il ruissellerait du sang des bourgeois (...) Les femmes hurleraient, les hommes auraient ces mâchoires de loups, ouvertes pour mordre (...) Des incendies flamberaient, on ne laisserait pas debout une pierre des villes, on retournerait à la vie sauvage dans les bois, après le grand rut (...) (19).

Men selv om proletariatet handler som redskaber for driften, repræsenterer proletariatet i Zolas seksualfortolkning af klassekampen ikke driften i sig

selv. I *GERMINAL* er driftens materialiserede form kulminen le Voreux, vaginalsymbolet. Deraf følger, at Zolas transformation af angsten for det oprørske proletariat til angst for seksualiteten præciseres til *ANGSTEN FOR VAGINA*, efterhånden som kulminen i *GERMINAL* viser sig at være en infernalsk magt, forbundet med katastrofe og død. Mandens mytiske angst for kvindeskødet får derved sin moderne renaissance hos Zola, og den gamle myte om vagina som en enhed af frugtbarhed og død (20) aktualiserer sig i en terroriseret version under Etiennes og Catherines katastrofesamleje, som finder sted under døds- og forrådnelsestruslen fra minegangens vand, der indeholder liget af Chaval.

Men i modsætning til de patriarkalske myters helte (21) opsluges Etienne Lantier ikke af mine-vaginaen; han frelser sit liv. På det socialt-politiske plan handler *GERMINAL* om Etiennes revolutionære eventyr hos mineproletariatet: han leder proletariatet frem til strejken og den konsekvens, minekatastrofen, som nær koster ham livet, før han kan vende strejkene-derlaget og det atter arbejdende proletariat ryggen og rejse til Paris, hvor der venter ham den politiske karriere, der ifølge Zola vil føre ham op i den borgerlige klasse, som hans sociale ambition har bestemt ham til. Men under romanens sociale parafrase af Etiennes skæbne fra proletar til borger skjuler sig den styrende myte om den jomfruelige mands "education sexuelle". Alle erotikkens katastrofale perspektiver rejser sig under denne proces, som Zola lader sin helt gennemgå fra den første fase, hvor Etienne i mørket nærmer sig kvinden, personificeret i proletariatets domæne: mine-terrænet. Angst føres helten ned i vagina (minen), hvor driften (revolten) er latent, indtil den manifesterer sig i den konfrontation mellem kønnene (proletariat og borgerskab), som fører til konsakten (katastrofen).

Så længe helten har kontakt med det kvindelige princip (proletariatet) truer det ham med beherskelse. Men netop det mandlige princip konstante tilstedeværelse hos Etienne redder ham fra at blive offer for seksualiteten. Dette mandlige princip ytrer sig hos Etienne i den askese, han mobiliserer i forhold til Catherine: De sover nøgne i samme værelse, men Etienne bekæmper, uden selv at vide hvorfor, tilfredsstillelsen af sin drift. Denne askese midt i driftsspændingen har sin social-allegoriske parallel i det borgerlige, ambitiøse træk, som Zola betoner hos minearbejderen Etienne, og som gør ham ambivalent i forhold til de to kæmpende klasser. Etiennes rival, Chaval, har derimod ikke dette asketiske træk (som tilhører manden – borgeren) og hengiver sig frit til den seksuelle lyst (ligesom kvinden – proletaren). Derfor dræbes Chaval også under katastrofen. Han har ikke – som Etienne – det mandlige (borgerlige) modstandselement, som kan redde hans identitet i kvindeskødets inferno. Etienne, derimod, har i forholdet til Catherine undgået at gøre sig til offer for *LYSTEN*, før hun har

menstrueret. Efter hendes menstruation, hvor muligheden for *AVLINGEN* er til stede, finder Etiennes og Catherines eneste samleje sted i katastrofe-regi. Men forud har den driftssparsommelige Etienne dræbt den driftsødsle Chaval. Det vil sige: det asketiske-mandlige-borgerlige princip har sejret over det seksuelle-kvindelige-proletariske princip. Etienne har sejret ved sin økonomisering af driften. Ubevidst har han indordnet sin drift under avlingsprincippet ved først at elske med Catherine efter hendes menstruation. Dette redder Etienne fra konsaktens katastrofe, og han kan forlade kvinden (proletariatet) som mand (borger) i romanens sidste kapitel. Etiennes sidste samtale med la Maheude, hvor det siges, at en seksuel kontakt mellem dem havde været meget nær, antyder, at Etienne ved sin driftskontrol har reddet sig fra en endnu større fare: udslettelsen i moderskødet:

"Tu te souviens, on disait que je couchais avec toi. Mon Dieu! après la mort de mon homme, ça aurait très bien pu arriver, si j'avais été plus jeune, n'est-ce pas? Mais, aujourd'hui, j'aime mieux que ça ne se soit pas fait, car nous en aurions du regret pour sûr." – "Oui, nous en aurions du regret", répéta Etienne simplement" (22).

Som symbol på sin helts sejrende forhold til den infernalske vagina giver Zola Etienne en kirsebærtræstok i hånden, og svarende til den positive værdi som mandslemmet tillægges i de patriarkalske myter (23), indgår dette fallossymbol i det lyse forårsbillede, som Zola slutter romanen med. Optimismen i slutningsvisionen må tilskrives det mandlige princip sejr: konfrontationen med vagina er overstået, og den kvindelige drift er igen bundet til minearbejdet under jorden. Men ligesom Etiennes samleje med Catherine har indeholdt muligheden for avling, har klassernes sammenstod også haft en undfangelsesfunktion. Svarende til naturens spiring: "Maintenant, en plein ciel, le soleil d'avril rayonnait dans sa gloire, échauffant la terre qui enfantait" (24), har den sociale kamp mellem klasserne i *GERMINAL* – da denne kamp er en social projektion af driftens udløsning i samlejet – medført, at vagina-kulminen under jorden er blevet *BE-SVANGRET* og nu bærer et *FOSTER* i sig: "Aux rayons enflammés de l'astre, par cette matinée de jeunesse, c'était de cette rumeur (c: minearbejdet) que la campagne était grosse. Des hommes poussaient, une armée noire, vengeresse, qui germait lentement dans les sillons, grandissant pour les récoltes du siècle futur, et dont la germination allait faire bientôt éclater la terre." (25). Men dette foster, undfanget under klassernes sammenstod, vil ikke – i Zolas vision – udvikle sig til et nyt samfund, men til en social *HÆVN* af kosmiske dimensioner, og da dette foster vokser i minens – proletariatets – skod, og skal fødes som et hævnende barn, må denne hævn betyde udslettelsen af borgerskabet, "barnets" fader. Optimismen i slutningsvisionen er derved kun betinget af det mandlige (borgerlige) princip midlertidige sejr; ifølge arbejdsudkastet til romanen, som refererer

til loven om organisation af syndikater i 1884: ". . . Le siècle futur germe dans le sillon. La partie n'est que remise (..) Le calme aujourd'hui est plus terrible que ma bande dévastatrice (..) l'enrégimentement legal est plus effrayant" (26), er den foreløbige sejr, eftersom Zolas fortolkning af klassekampen er biologisk-seksuel, kun en udsættelse af driftsantagonismen, grundet på moder-proletariatets graviditet. Efter "fødselen" vil kampen manifestere sig med fornyet styrke og denne gang med katastrofale konsekvenser for "samfundsfamilien", fordi kampen i GERMINAL har avlet det barn, som vil hævne moder-proletariatet ved udslettelsen af fader-borgerskabet.

Zolas identificering af de antagonistiske klasser, borgerskabet og proletariatet, med mands- og kvindekonnet former sig således som en biologisk begrundet advarsel mod klassekampens fortsættelse, fordi den i sidste instand vil forlade det sociale plan og resultere i det ene køns udslettelse af det andet. Men konsekvensen af denne kønskampsfortolkning af de sociale modsigelser bliver imidlertid, at Zolas dilemma som progressiv borger i klassekampen blot transformeres til et dilemma i forhold til seksualiteten og kvinden. Eftersom manden (borgerskabet) har brug for kvinden (proletariatet) til slægtens (samfundets) fortsættelse, må han alliere sig kønsligt (politisk) med hende, men denne alliance rummer altid faren for at kalde kvindedriften (revolutionen) frem; derfor er den kønslige (politiske) kontakt farlig. Sin kønslige identitet kan manden derfor kun redde, hvis han som Etienne i GERMINAL kan respektere det økonomiske princip for seksualiteten — d.v.s. underordne den kvindelige lyst under den mandlige avling — men eftersom manden under sin avlingsproces nødvendigvis beherskes af en del af den kvindelige lyst, vil katastrofeperspektivet, trods mandens lystkontrol, altid være til stede under kønsakten.

Det er indlysende, at dette dilemma i forhold til kønsakten må medføre den GERRIGHED i seksualitetskonceptionen, som er typisk for Zola, og som tilsyneladende står i modsætning til den ÅBENHED, hvormed det seksuelle afdækkes i forfatterskabet. Zola nedbryder det borgerlige seksual-tabu; deraf hans værks skandaleværdi under den Tredie Republik. (26). LES ROUGON-MACQUART giver frit løb for den fortrængte seksualitet, og Zolas udvikling af kropsfortolkningen af samfundet til en seksualfortolkning af klassekampen medfører, at ikke blot proletaren, men også hans kønslige modpol, borgeren, får en krop i LES ROUGON-MACQUART. Derved forbryder Zola sig mod det klassiske tabu, som borgeren i det 19. århundrede havde omgivet sin krop og dens seksuelle funktioner med, fordi borgeren — jfr. Sartre — i mangel af et fødselsprivilegium til legitimering af sin udbytning satte sin "kropsloshed" ind som en naturgiven distinktion mellem sig og arbejderen (28).

Ved sin revolutionerende blottæggelse af borgerens kropsfunktioner bryder Zola epokegørende med konspuritanismen som borgerlig ideologi, og fremkalder derved modstand hos den reaktionære del af den borgerlige litteraturkritik. Dette brud med opfattelsen af borgerskabet som samfundets hoved og proletariatet som dets underkrop, er imidlertid ikke et brud med kropsallegorien, men den modernisering af den, som kan integrere og fortolke klassekampens dynamik i en fysiologisk vision af samfundet, som kun indirekte tjener den herskende klasse ved dens natur-begrundede forsvaret for det borgerlige klassesamfund som en organisk helhed. Blottæggelsen af seksualiteten er et nødvendigt led i den samfundsfortolkning, som vil forklare polariseringen mellem proletariat og bourgeoisie som driftsspænding mellem kønnene, men da denne seksualfortolkning af klassekampen ikke kan befri sig for sin apologetiske funktion, følger at den seksuelle realisme hos Zola må blive kompromisfyldt og svinge mellem realistisk aksept og moraliserende afvisning af driften.

Zola begrænser sig ikke — som Flaubert — til, klassisk, at identificere underklassen med underkroppen (jvfr. Flaubert: "Mais quant à l'intelligence des masses, voilà ce que je nie, quoi qu'il puisse advenir, parce qu'elles seront toujours des masses. (..). Quant aux parties basses du corps social, vous ne les élèverez jamais." (29)), men udvider i sin seksualfortolkning af klassekampen konceptionen af underklassen til en identifikation mellem proletariatet og kvinden som driftsvæsen. På seksualitetsopfattelsen hos Zola virker denne identifikation imidlertid ind med den konsekvens, at kvindens seksualdrift — i takt med at proletariatet manifesterer sig som en revolutionær klasse — fremtræder som en samfundsdestruerende magt, hvorved der vokser, ud af den frie afdækning af driftslivet i LES ROUGON-MACQUART, en ufri og terroriseret konception af den kvindelige seksualitet. Og da Zola i sin driftsfortolkning af samfundskonflikterne underordner klassekampen under seksualkampen, bliver det borgerlige samfunds hovedfjende i Zolas romaner ikke det revolutionære proletariat, men den kvindelige driftsudfoldelse. Derfor får enhver fri manifestation af kvindens seksuelle lyst samfundsnedbrydende konsekvenser i LES ROUGON-MACQUART. Dette betyder igen, da driften i sin aktive form er en proletarisk magt, at den borgerlige kvinde svigter sin klasse, og dermed det borgerlige samfund, hvis hun — ligesom Madame Hennebeau i GERMINAL (30) — realiserer sin seksualdrift i utroskabshandlingen.

Denne driftsfortolkning af klassekampen modsvares af en tilsvarende fortolkning af Historien. Almindeligvis anses LES ROUGON-MACQUART for at være blottet for historisk bevidsthed, fordi romanseriens vision af det Andet Kejsersdommes politiske skæbne kan sammenfattes i den ahistoriske konklusion, at Kejsersdommet faldt, fordi det var lastefuldt. Men Zolas

vision af Kejserdømmets skæbne er ikke en moralsk dom, men en driftsfortolkning af den kamp mellem bourgeoisiet og proletariatet, som fra 1864 antog en truende form med proletariatets voksende organisering gennem 1. Internationale, og som kulminerede under de blodige ministrejker mod Kejserdømmets slutning. Den forsoningspolitik, som Napoleon III – "Arbejderkejsen" (31) – indledte overfor arbejderklassen med bl.a. strejkeloven af 1864, resulterede i en vågnende kampbevidsthed hos det voksende proletariet, og eftersom Kejserdømmet ikke viste sig i stand til at imødegå arbejderklassens kamp i slutningen af 60'erne med andet end militær voldsanvendelse (32) og selvmorderisk chauvinisme (33), måtte Republikkens historiske dom over Kejserdømmet set i lyset af erfaringerne fra Kommunen blive den, at Kejserdømmet gennem sin udvikling til en venstre-bonapartisme havde sat klassekampen igang og manglet politisk evne til at kontrollere dens forløb. De økonomiske indrømmelser overfor proletariatet, som også lå i Kejserdømmets arbejderpolitik, kritiseredes af Renan:

"La grande amélioration qui s'était faite dans la situation de l'ouvrier était loin d'être favorable à son amélioration morale. (...) Les politiques qui soutiennent qu'il faut que le peuple souffre pour qu'il soit bon n'ont malheureusement pas tout à fait tort" (34).

Modsat Renan anså Zola forbedringen af arbejdernes materielle situation for et middel til at mindske spændingen mellem klassepolerne:

"Prenez garde. . voyez ces misérables qui travaillent et qui souffrent. Il est peut-être temps encore d'éviter les catastrophes finales. Mais hâtez-vous d'être justes, autrement voilà le péril: la terre s'ouvrira et les nations s'engloutiront dans un des plus effroyables bouleversements de l'histoire." (35).

Det er derimod den faglige og politiske organisering af proletariatet, som kalder angsten frem hos Zola: "l'enregimentement légal est plus effrayant." (25), og på baggrund af denne angst må Zola fælde en dom for POLITISK svaghed over det kejserlige regime, som ikke blot tillod det franske proletariet at organisere sig gennem Internationale, men også gav det et kampmiddel i hænde med loven om strejkeretten i 1864. Men konsekvent i sin seksualfortolkning af Kejserdømmets historie omskriver Zola sit politiske traume til en angstvision af kvindedriftens samfundsnedbrydende pres på Kejserdømmet.

I NANA, som dels sammenfatter, dels foregriber LES ROUGON-MAQUART-seriens vision af driften som en politisk destruktiv faktor, kæmper denne drift ikke i skikkelse af et revolterende proletariet som i GERMINAL, men er personificeret i LUDEREN, som repræsenterer driften i renkultur, befriet for avlingsprincippet. Alle Kejserdømmets samfundsmæssige modsigelser er reduceret til visionen af kampen mellem Drif-

ten, repræsenteret af Nana, og Samfundet, repræsenteret ved Nanas ofre, Kejserdømmets politiske og økonomiske magthavere. Og visionen af seksualantagonismen som Kejserdømmets destruktive konflikt hersker så uindskrænket, at Nana kan fremtræde som politisk solidarisk (anti-republikansk og bonapartistisk) med det kejserlige regime, indtil hun i sin sejrphase afslører sig som selve det borgerlige samfunds fjende. Men dette sker først, da mandskønnet definitivt har kapituleret overfor Nanas seksuelle magt, for efter at Nana har opnået sin rigdomsposition og magtstilling indenfor samfundets rammer, spiller hun ikke længere sit samfunds spil, men bekæmper det ved en ubevidst anarkistisk destruktionsstrang, der ikke blot manifesterer sig som erotiske attentater på mændenes politiske og sociale positioner, men som også viser sig i hendes destruktive foragt for ejendom og kapital. Men da Nana i sin ubevidste driftsoffensiv mod det borgerlige samfunds styrende værdier til sidst kaster sine diamanter på ilden, afbryder Zola hendes historie med sygdom og død og kæder hendes død sammen med krigsudbruddet og kejserdømmets fald.

Den HISTORISKE BEVIDSTHED, som styrer Zolas seksualfortolkning af det Andet Kejserdømmes historie, afslører sig i Rougon-Macquart-familiens stamtræ (36). Zola fører slægten – det borgerlige samfunds "familie" – tilbage til tiden omkring den store borgerlige revolution og lader den arvelige driftsforbandelse, som truer familien med udslettelse, sætte ind med fødslen af stamfaderen til familiens proletariske gren, Antoine Macquart, 1789. Af slægtstræet, som Zola bygger sin vision af Rougon-Macquart-familiens udvikling på, fremgår det, at slægtens stammoder grundlagde Rougon-linien ved at avle en søn med sin ÆGTEMAND før revolutionen, men at hun i revolutionsåret 1789 fødte Antoine Macquart som et EL-SKOVSBARN, avlet af en elsker, som hun tog under revolutionen. Familiens arvelige forbandelse, drukkenskaben, som i Macquart-linien går i arv fra far til søn, og som orgiastisk befrier den destruktive konsdrift for bevidsthedens kontrol, fæstner Zola til året 1789 og giver den derigennem sit udspring i selve REVOLUTIONSAKTEN. Ligesom den ene gren af Rougon-Macquart-familien blev grundlagt ved stammoderens frie drifts-handling, kom borgerskabet til magten ved en voldelig revolution, som proletariatet deltog aktivt i. Men for en progressiv borger, der som Zola frygter den proletariske revolution, har den voldelige akt i 1789, som bragte borgerskabet til magten, betydet at der er skabt en historisk præcedens, hvormed proletariatet en dag kan legitimere sin egen sociale revolution. Derfor må borgeren under indtryk af angsten for et proletariet, som i sin kamp anfægter borgerskabets klassemagt, få det frygtsoomme og ambivalente forhold til erindringen om 1789, der betinger den traumatiske ARVELIGHEDSSYMBOLIK i LES ROUGON-MACQUART.

Da Zola omskriver sin angst for det revolutionære proletariat til angst for kvindedriften og i Rougon-Macquart-familiens historie viser dens udvikling og voksende destruktive og selvdestruktive magt under Kejserdømmet, må han i LES ROUGON-MACQUART omskrive det politiske spørgsmål, som den Tredie Republik måtte stille sig ved erfaringen om Kejserdømmets skæbne: Kan det borgerlige samfund, trods proletariatets kamp, undgå den sociale revolution og udvikle sig til et stabilere samfund — til spørgsmålet om Rougon-Macquart-familien, på trods af driftsarven som truer dens overlevelsen, vil kunne udvikle sig til en sundere slægt.

Svaret på dette spørgsmål giver ROUGON-MACQUART-seriens sidste bind, LE DOCTEUR PASCAL, hvis handling, da den foregår under den Tredie Republiks første år, angiver fremtidsperspektivet for Rougon-Macquart-familien. Doktor Pascal har fulgt sin slægt, Rougon-Macquart-familiens biologiske og sociale udvikling under det Andet Kejserdømme uden selv at have spillet nogen aktiv rolle. Denne sociale askese modsvares af doktor Pascals biologiske forhold til sin familie, for doktoren er — som hans videnskabelige optegnelser viser — den arvelighedshærgede Rougon-Macquart-families bemærkelsesværdige undtagelse: ingen af den kompromitterede families arvelige træk findes hos Pascal. Seksuelt er han jomfru, og i romanen efterprøver Zola Pascals styrke i forhold til den drift, som på en gang har været Rougon-Macquart-familiens forbandelse og forudsætningen for dens udvikling. Det spørgsmål som Zola stiller er, om Pascal, belært af sin videnskabelige indsigt i Rougon-Macquart-familiens fatale mangel på modstandskraft overfor den destruktive seksuelle lyst, vil være i stand til i praksis at gå ind i en kamp med den kvindelige driftsmagt og sejre ved at avle et barn på mandens betingelser. I modsætning til sin slægt har Pascal ikke indgået de farlige forbindelser med den kvindelige seksualitet, men helliget sig videnskaben. Derved har han på den ene side undgået at gøre sig til offer for lysten, men på den anden side har han unddraget sig sin mandlige avlingsforpligtelse. Den farlige udfordring fra seksualiteten aktualiserer sig nu for doktoren med hans slægtning, jomfruen Clothildes kønsmodning. Clothildes vågnende seksualdrift er rettet mod Pascal, men da den er forenet med et oprør mod hans autoritet, kan Pascal ikke besvare hendes kærlighed for oprørselementet i hendes drift er elimineret, og som en betingelse for at et kærlighedsforhold mellem dem kan etableres, sætter Pascal, at Clothilde beviser sin vilje til UNDERKASTELSE UNDER MANDENS HERREDØMME. Dette afslår Clothilde og går ind i den KVINDE-ALLIANCE, som Pascals moder organiserer mod sin søn med det formål at få hans videnskabelige materiale om Rougon-Macquart-familien destrueret, og for første gang aktualisere KØNSKAMPENS VIRKELIGHED sig for Pascal:

"Dans sa timidité d'homme qui avait vécu pour l'étude, à l'écart des femmes, malgré sa passion l'idée qu'elles étaient trois à le vouloir, à le plier sous leur volonté, l'accablait (...) elles (c: les femmes) le hantaient, lui donnaient la continuelle crainte d'être volé de sa pensée, s'il la laissait voir au fond de son crâne, avant même qu'il la formulât" (37). Ideologisk styrke til sin kamp mod matriarkatets offensiv henter Pascal i det gamle Testamente: "Quelle foi en la longévité de l'homme, en sa force créatrice, en sa toute-pouissance sur la femme. ." (38), men det instrument, som han kan sejre med i kønskampen, finder Pascal i sin videnskab. Han viser den oprørske pige sine optegnelser over Rougon-Macquart-familien, og konfronteret med den destruktive drifts konsekvenser for slægten bliver hun sig sine arvelige forudsætninger BEVIDST og kapitulerer:

"Je ne suis pas ton ennemie, je suis ta servante, ton oeuvre et ton bien (...) Maître, oh! maître, maître. . . Et ce mot, qu'elle disait d'habitude, autrefois, prenait à cette heure une signification profonde, s'élargissait et se prolongeait, comme s'il eût exprimé tout le don de son être. Elle le répétait avec une ferveur reconnaissante, en femme qui comprenait et qui se soumettait" (39).

Med Clothildes kapitulation har patriarkalisen sejret i Pascals hus, men den hersker i en form, som bygger på kvindens bevidsthed om driftens oprørske og destruktive karakter. Med kvindens forståelse deraf er mandens suverænitet sikret, og Pascal kan, før han dør, nå at avle en søn, som vil blive født inden for de første år af den unge Republik. Eftersom denne søn er avlet, ikke under den destruktive matriarkalises revolte, men efter den videnskabelige patriarkalises sejr, repræsenterer Pascals søn Rougon-Macquart-familiens mulighed for positiv udvikling.

Kronologisk falder Pascals sejr over det oprørske kvindekøn sammen med den Tredie Republiks konsolidering af den borgerlige klasses magt over proletariatet, og den optimistiske fremtidsvision, som slutter LES ROUGON-MACQUART, udtrykker i en biologisk allegoris form den borgerligt republikanske tro på, at det borgerlige samfund trods Kejserdømmets politiske fallit ikke er dømt til at gå til grunde i klassekampens katastrofe, men at det, belært af den historiske erfaring, kan kontrollere modsætningerne og udvikle sig til den naturalistiske republik, som Zola i LA REPUBLIQUE ET LA LITTÉRATURE forestiller sig som "une large et belle maison, logeable pour toutes les classes, pleine d'air, pleine de soleil. .".

Skont LES ROUGON-MARQUART er skrevet i den periode, hvor den franske kapitalisme gik ind i sin imperialistiske fase, er værkets vision af katastrofe-forholdet mellem samfundsprocesserne og driftslivet i udpræget

grad betinget af det borgerlige samfunds KRISE under dets industrielle transformation, som samtidig med at udvikle et revolutionært proletariat, skaber — gennem maskiniseringen — betingelserne for kvindernes deltagelse i produktionsprocessen og derved deres sociale kons-frigørelse (40). Proletariatets optræden som revolutionær klasse og (arbejder)kvindernes frigørelse fra den patriarkalske familiestruktur følger som parallelle fænomener af den industrialiseringsproces, som betinger Zolas angstfyldte identifikation mellem kvinden og proletaren, og hvis udfordring Zola igen besvarer med LES ROUGON-MACQUARTs samfundsbeskyttende seksual-ideologi. Men anderledes i overensstemmelse med det borgerlige Frankrigs udvikling til en kolonimagt under den Tredie Republik var højre-positivismens aggressive raceideologi, som besvarede truslen fra proletariatet med en løsning, der i modsætning til Zolas defensive driftsideologi, imodekom kapitalismens vitale behov for økonomisk ekspansion:

"La colonisation en grand est une nécessité politique tout à fait de premier ordre. Une nation qui ne colonise pas est irrévocablement vouée au socialisme, à la guerre du riche et du pauvre. La conquête d'un pays de race inférieure par une race supérieure, qui s'y établit pour le gouverner, n'a rien de choquant." (41).

Da den franske proletar — ifølge Renans raceteori — tilhører en europæisk herre-race, må årsagen til proletariatets kamp søges i et undertrykt krigs-og herskerinstinkt, som kan kanaliseres ind i kolonialiseringen:

"L'homme du peuple est presque toujours chez nous un noble déclassé; sa lourde main est bien mieux faite pour manier l'épée que l'outil servile. Plutôt que de travailler, il choisit de se battre, c'est-à-dire qu'il revient à son premier état. (...) Versez cette dévorante activité sur des pays qui, comme la Chine, appellent la conquête étrangère." (42)

På baggrund af raceideologien viser Zolas samfundsfortolkning ikke blot sin defensive, men også sin humane karakter. Zolas vision af klassekampen som seksualkamp er domineret af dens katastrofeperspektiv, men da kampen begrundes med henvisning til seksualdriften, ligger samtidig muligheden for livgivende, frugtbar kontakt i klassekonflikten. Dette frugtbarhedsperspektiv, som i seksualfortolkningen af forholdet mellem klasserne rejser sig ved siden af katastrofetruslen, modsvares af den forestilling om solidaritet mellem klasserne, som kropsfortolkningen af samfundet kalder frem. Ganske vist beskytter den fysiologiske fortolkning samfundets klassestruktur, fordi forestillingen om samarbejdet mellem organerne i den menneskelige krop overføres til at gælde for forholdet mellem klasserne, men samtidig får henvisningen til menneskekroppen den konsekvens, at der uvilkårligt åbnes for et human og demokratisk syn på alle klasser: Samfundsklasserne har — skønt deres funktioner er fastlagt af naturen og ikke kan ændres af mennesker — lige værdi som organer, der kun kan fungere på basis af harmonisk samarbejde. Denne organiske vision af det

borgerlige samfund var ikke forenelig med den imperialistiske raceideologi, og man forstår, at Zola måtte afvise antisemitismen — et af racismens udtryk som han bekæmpede modigt i Dreyfus-sagen — som en absurditet.

Jens Peter Lund Nielsen,
Kathrinebjergvej 71,
8200 Århus N.

Noter:

1. Marx til Kugelman, 17.4.1871.
2. Jean Lhomme, LA GRANDE BOURGEOISIE AU POUVOIR (1830-80), 1960, p. 251.
3. Ernest Renan, LA REFORME INTELLECTUELLE ET MORALE DE LA FRANCE, 1872, pp. 55-56.
4. id. p. 56.
5. Taine til Madame, 26.5.1873. Corr.III, 1905, p. 224.
6. LA DEBACLE, éd. Pléiade, V, p. 903.
7. id., pp. 906-907.
8. "En combattant l'idée même de classe, en luttant contre le socialisme et l'Internationale, en se refusant à toute mesure susceptible de développer la puissance ouvrière, la classe régnante exorcisait en quelque sorte la Commune; elle repoussait jusqu'à la mémoire de l'événement". Lhomme, LA GRANDE BOURGEOISIE . . . , p. 254.
9. "So gehört das Schicksal des Schriftstellers Zola in die grosse Reihe der Künstlertragödien des 19. Jahrhunderts; Zola steht in der Reihe jener bedeutenden Persönlichkeiten, die sowohl menschlich als auch ihren Talent nach zum Grössten berufen waren, die aber an der Vollendung ihres Werkes, an der Schaffung einer wirklich realistischen Kunst durch die ungünstigen Umstände des Kapitalismus gehemmt oder gehindert wurden." — Georg Lukacs, BALZAC UND DER FRANZÖSISCHE REALISMUS, 1952, p. 99.
10. "Inmitten der Verlogenheit und Korruption der Dritten Republik, inmitten des vielfachen Verrats der sogenannten Demokraten an der Traditionen der Grossen Französischen Revolution steht die bedeutende Gestalt Zolas als Vorbild des tapferen und überzeugten demokratischen Bürgers, der — wenn er auch das Wesen des Sozialismus nicht verstand — durch die sozialistischen Forderungen des Proletariats niemals von der Verteidigung der Demokratie abwendig gemacht werden konnte." — Lukacs, BALZAC . . . , p. 100.
11. Daniel Delas, ZOLA ET LA DEMOCRATIE PARLEMENTAIRE, "EUROPE", Avril-Mai 1968.
12. Roger Ripoll, ZOLA ET LES COMMUNARDS, "EUROPE", Avril-Mai 68.
13. id.
14. GERMINAL, éd. Pléiade, III, p. 1135 og p. 1142.
15. id., pp. 1546-47.
16. Mineselskabets direktor, Hennebeau, har ingen seksuel kontakt med sin kone; mineejeren Deneulin er enkemand, hans voksne dotre har ikke noget seksualliv; i aktionærernes hus kommer driften kun til udtryk i forældreparets kultiske hengivenhed for deres jomfruelige datter. Regelen: desto fjerner fra minen, desto fjernere fra den seksuelle praksis, brydes af undtagelserne Négrel og Maigrat, men Négrel arbejder som ingeniør i minen, og kobmandens konsdrift er rettet mod minearbejdernes kvinder og dotre.
17. id., p. 1492-93.
18. id., p. 1437.
19. id., p. 1436-37.

20. jvfr. Simone de Beauvoir " . . . il (: manden) se considère comme un dieu déchu: sa malédiction c'est d'être tombé d'un ciel lumineux et ordonné dans les ténèbres chaotiques du ventre maternel. Ce feu, ce souffle actif et pur dans lequel il souhaite se reconnaître, c'est la femme qui l'emprisonne dans la boue de la terre. (..) Cette gélatine tremblante qui s'élabore dans la matrice (la matrice secrète et close comme un tombeau) évoque trop la molle viscosité des charognes pour qu'il ne s'enn détourne pas avec un frisson. Partout où la vie est en train de se faire, germination, fermentation, elle soulève le dégoût parce qu'elle ne se fait qu'en se défaisant: l'embryon glaireux ouvre le cycle qui s'achève dans la pourriture de la mort." — LES MYTHES I: LE DEUXIEME SEXE, I, 1949, p. 239.
21. jvfr. Beauvoir: "Le culte de la germination a toujours été associé au culte des morts. (..) Ainsi la Femme-Mère a un visage de ténèbres: elle est le chaos d'où tout est issu et où tout doit un jour retourner; elle est le Néant. Dans la Nuit se confondent les multiples aspects du monde que révèle le jour: nuit de l'esprit enfermé dans la généralité et l'opacité de la matière, nuit de sommeil et du rien. Au coeur de la mer, il fait nuit: la femme est la MARE TENEBARUM redoutée des anciens navigateurs; il fait nuit dans les entrailles de la terre. Cette nuit, où l'homme est menacé de s'engloutir, et qui est l'envers de la fécondité, l'épouvante. Il aspire au ciel, à la lumière, aux cimes ensoleillées, au froid pur et cristallin de l'azur; et sous ses pieds, il y a un gouffre moite, chaud, obscur tout prêt à le happer; quantité de légendes nous montrent le héros qui se perd à jamais en retombant dans les ténèbres maternelles: caverne, abîme, enfer." — id., p. 241.
22. GERMINAL, p. 1587.
23. jvfr. Beauvoir: "Le phallus peut être élevé à la dignité d'un dieu: dans le culte qu'on lui rend il n'entre aucun élément de terreur . . ." — id., p. 260.
24. GERMINAL, p. 1591.
25. id., p. 1591.
26. René Ternois, ZOLA ET SON TEMPS, 1961, p. 58.
27. jfr. Jean Borie, LES FATALITÉS DU CORPS DANS LES ROUGON-MACQUART, "LES TIMPS MODERNES", mars 1969.
28. jvfr. J.-P. Sartre: "Le bourgeois du XIXe ressemble par sa nature, c'est-à-dire par sa naissance et par son corps, aux travailleurs qu'il exploite: il se distinguera d'eux en dissimulant son corps, en rayant ses besoins, en niant la Nature en sa personne. Bref la classe des exploitants refuse de partager la matérialité des exploitées et peut s'imaginer, parfois, qu'elle y a réussi par cette simple raison qu'elle étouffe ses besoins en les assouvissant." — LA CONSCIENCE DE CLASSE CHEZ FLAUBERT, "LES TEMPS MODERNES", mai 1966.
29. Flaubert til Mlle Leoroyer de Chantepie, 23.1.1866, Corr. V, 1929, p. 197.
30. På samme tid som Hennebeau opdager sin kones forhold til Négrel, slår minearbejderstrejken over i åben revolte (V,5). Dumas fils forbinder efter Kommunen kvindedriften, realiseret i utroskaben med den proletariske revolution, jfr. L'HOMME-FEMME, 1872: "Il est donc inévitable, o société, que tu sois punie de temps en temps de ton ignorance des choses; et lorsque — un de ces jours — l'insurrection surgira dans la capitale des nations civilisées, pour de détruire, tu verras ce qu'est ce féminin vague que tu traites si légèrement.."
31. "Influencé par divers adeptes du saint-simonisme, et d'ailleurs plus intuitif et imaginatif que vraiment cultivé, il (:Napoleon III) a eu la préscience plus ou moins nette du rôle prochain que pourraient jouer les ouvriers, en tant que classe, dans un nouveau monde industriel. Cette force montante représentait peut-être l'avenir. Il était habile d'essayer avec elle la conciliation." Jean Lhomme, LA GRANDE BOURGEOISIE.. p. 249.
32. "On a ramené l'ordre par les moyens appropriés (treize morts à la Ricamarie, dans la nuit du 15 au 16 juin 1869); quatorze morts à Aubin, le 8 octobre) et l'officier qui a fait ouvrir le feu sur la foule, dans l'Aveyron, a reçu aussitôt la croix de la Légion d'honneur; les "rouges" n'en restent pas moins effrayants." Henri Guillemin, LES ORIGINES DE LA COMMUNE, LES TEMPS MODERNES, novembre 1954, pp. 577-78.
33. "Décidément oui, la guerre, (c: fransk-tyske krig) pour l'Empire, c'est le salut. Admirable "dérivatif", selon l'expression même d'un préfet, au "grand malaise social qui traverse le pays" (..) Depuis le printemps, il avait fallu caserner au Creusot 4.000 soldats pour garantir au maître de forges (c: M. Schneider) la sécurité de ses profits. Là-bas aussi,

l'enthousiasme résout les problèmes. En dépit de l'ouvrier Assi, agitateur damné, l'ennemi n'est plus M. Schneider, c'est Bismarck." Henri Fullemin, LES ORIGINES., pp. 585-86.

34. Renan, LA REFORME., pp. 39-40.

35. Zola til Magnard, 4.4.1885.

36. LES ROUGON-MACQUART, éd. Pléiade, II, p. 798.

37. LE DOCTEUR PASCAL, éd. Pléiade, V, p. 1001.

38. id., p. 1049.

39. id., p. 1061-62.

40. For den borgerlige familiestruktur betød industrialiseringen en trussel, fordi efterspørgslen efter billig kvindelig arbejdskraft trak kvinden ud af familiestrukturen og selvstændiggjorde hende som socialt individ, unddraget mandens kontrol. Ideologisk forsøgte borgerskabet at dæmme op for denne udvikling, der truede patriarkalisen efter at arbejderklassens kvinder i stort antal fra 1860'erne rekrutteredes som industriel arbejdskraft, men borgerskabet stodte her mod sin egen lov om økonomisk profit og indså — som Jules Simon i L'OUVRIERE (1861) — at appellen til fabriksherrerne om at redde FAMILIEN (og der med det borgerlige samfund) ved at sende arbejderkvinderne hjem, ikke ville blive efterfulgt, fordi denne appel stred mod borgerskabets egne økonomiske interesser. Da det patriarkalske borgerskab ikke magtede at hindre arbejderkvindernes sociale frigørelse, fordi det stodte på et kompleks af modstridende ideologiske og økonomiske interesser, reagerede det derfor ikke blot kampberedt overfor de revolutionære tendenser i proletariatet, men overførte også sin klasse-angst på forholdet til det undertrykte kvindekon, hvad der — især efter 1871 — gav sig udtryk i en hadsk anti-feminisme.

41. Renan, LA REFORME., pp. 92-93.

42. id., p. 93.